

MÚA ĐƯƠNG ĐẠI VIỆT NAM VÀ XU HƯỚNG SÁNG TÁC

LÊ HẢI MINH*

Tóm tắt: Trong những năm qua, đã có nhiều chương trình biểu diễn múa đương đại của các đoàn nghệ thuật nước ngoài và trong nước tại Việt Nam, các nghệ sĩ Việt Nam đã có quá trình tìm hiểu, nhận biết và sáng tác. Cùng với đó là sự nỗ lực tổ chức các cuộc hội thảo về múa đương đại của Hội Nghệ sĩ múa Việt Nam nhằm thống nhất quan điểm mang tính lý luận và thực tiễn. Múa đương đại Việt Nam có những nét phát triển khá riêng biệt. Một trong những biểu hiện của sự riêng biệt là các dòng múa đương đại đang cùng nhau tồn tại và phát triển. Có những tiết mục, tác phẩm múa đã tiếp thu toàn bộ những đặc trưng múa đương đại của phương Tây, bao gồm cả yếu tố triết lý với nhiều tầng ý nghĩa, và tồn tại những tiết mục múa, vở múa mang khuynh hướng khai thác đặc trưng của múa đương đại.

Từ khóa: múa, hiện đại, biên đạo, đương đại, biểu hiện

Abstract: In recent years, many contemporary dance performances by national and international artists have been presented in Vietnam, allowing the Vietnamese artists to explore, learn, and create. Vietnam's Dance Association also held many seminars on contemporary dance in an attempt to unify a view on the theories and practice of dance. Vietnamese contemporary dance is going through unique developments, with many different schools of dance existing and developing at the same time. Many performances and shows have inherited the characteristics of Western contemporary dance, including its many layers of philosophical meanings, and there are also many performances that explore the characteristics of contemporary dance.

Keywords: dance, modernism, choreography, contemporary, expressionism

Múa đương đại được phát triển lên từ múa hiện đại. Nó dựa vào hệ thống kỹ thuật của múa hiện đại, nhưng không có động tác cụ thể mà mang yếu tố triết lý với nhiều tầng ý nghĩa, được kết nối với nhiều cảm xúc giữa cơ thể người diễn viên và sự khám phá thông điệp của khán giả. Ngoài ra, nó có thể biểu diễn ở mọi nơi, tùy thuộc vào ý tưởng của biên đạo và được kết hợp với các loại hình nghệ thuật khác.

Sự tiếp biến múa đương đại ở Việt Nam

Múa đương đại chính thức du nhập vào Việt Nam từ cuối những năm 1980 bởi Đoàn múa Phương Bắc (Dance North) Australia, với sự hướng dẫn của biên đạo múa Cherry Stock. “Tháng 1 năm 1988 chứng kiến Đoàn múa Phương Bắc như đoàn múa đương đại đầu tiên đến Việt Nam và là đoàn sân khấu múa tư bản đầu tiên từ phương Tây lưu diễn tại đây sau

chiến tranh”⁽¹⁾. Đây là dự án về văn hóa nghệ thuật giữa Việt Nam và Australia. Sau đó, có nhiều dự án trao đổi văn hóa khác giữa Pháp, Đức, Nhật Bản... và Việt Nam. Bên cạnh đó, có một số nghệ sĩ Việt Nam được đào tạo ở các nước phát triển về múa đương đại. Mặc dù múa đương đại Việt Nam có những điểm tiếp nhận chưa đồng đều, chưa khoa học, có quá ít nghệ sĩ múa quan tâm đi vào nghiên cứu một cách cụ thể, có chiều sâu về múa đương đại, về sự tích cực hay hạn chế của múa đương đại Việt Nam, song, các tiết mục múa nhân danh múa đương đại vẫn được ra đời. Sự tiếp biến múa đương đại vẫn còn thiếu căn bản, toàn diện dẫn đến nhận thức sai về múa đương đại. “Ở Việt Nam, thuật ngữ “nghệ thuật đương đại” được sử dụng một cách chính thống và phổ biến. Về mặt logic thuật ngữ này chỉ nhấn mạnh đến đặc tính thời gian mà không nói lên những đặc trưng tư tưởng và đặc điểm nghệ thuật học của từng trào lưu nghệ thuật như những thuật ngữ “chủ nghĩa hiện đại” hay “chủ nghĩa hậu hiện đại” trong thực tiễn nghệ thuật Âu- Mỹ”⁽²⁾.

của múa hiện đại. Trên thực tế, múa đương đại được phát triển lên từ múa hiện đại vào cuối những năm 1950 thế kỷ XX và nó phát triển theo từng giai đoạn của xã hội. Ví dụ: Dựa trên múa ngẫu hứng của múa hiện đại, năm 1970 ra đời múa tương tác ngẫu hứng do biên đạo múa người Mỹ, Steve Paxton khởi xướng và đến năm 1972 múa tương tác ngẫu hứng được công nhận là lần đầu ra mắt công chúng... Bản thân múa tương tác ngẫu hứng cũng có sự thay đổi theo từng giai đoạn. Ở giai đoạn đầu, múa tương tác ngẫu hứng là sự cảm hứng giữa một đôi múa, các nghệ sĩ múa bằng các động tác chạm, sờ, cảm nhận cụ thể, rõ ràng của những bộ phận trên cơ thể. Có thể đó là tay, chân, má hay vai, thậm chí cả môi, lưỡi... Giai đoạn sau, múa tương tác ngẫu hứng sử dụng cả các kỹ thuật của nhào lộn để thể hiện sự tương tác, thậm chí sự tương tác bằng ánh mắt, bằng cảm nhận, cảm xúc mà không cần chạm vào nhau. Mặc dù vậy, trên thực tiễn đã ra đời những vở múa đương đại mang yếu tố triết lý với nhiều tầng ý nghĩa do biên đạo múa Việt Nam, con người Việt Nam thể hiện.

Một tiết mục múa đương đại của Nhà hát Nhạc Vũ Kịch Việt Nam

Múa đương đại Việt Nam cũng đang trong tình trạng này. Nhiều nghệ sĩ múa còn “đồng” múa hiện đại và múa đương đại là một, thậm chí có người cho rằng múa đương đại là một nhánh

Múa đương đại Việt Nam và xu hướng sáng tác

Múa đương đại Việt Nam có sự tiếp thu từ yếu tố ngoại sinh, bắt nguồn từ Australia rồi đến Pháp.... Do vậy, các tiết mục, tác phẩm múa ở Việt Nam mang hơi thở của thời đại, theo nhiều khuynh hướng sáng tác của thế giới, mỗi tiết mục, tác phẩm là sự tìm tòi khác nhau của các nghệ sĩ.

Chúng ta có thể thấy, trên sân khấu múa đương đại ở Việt Nam đang có hai xu hướng sáng tác chính, đó là:

- Múa đương đại tiếp thu từ yếu tố ngoại sinh, từ phương Tây, tức là vở múa mang yếu tố triết lý với nhiều tầng ý nghĩa, theo đúng những đặc trưng của múa đương đại.

- Múa đương đại đã được *Việt hóa*, tức là

(1). . Cheryl Stock (1999), tr. 6

(2). Trường đại học Mỹ thuật Việt Nam, Viện Mỹ thuật (2008), tr. 252

những tiết mục, vở múa đã phá bỏ biên giới về thể loại, ngôn ngữ, nổi trội lên là sự kết hợp giữa ngôn ngữ múa dân tộc Việt Nam và ngôn ngữ múa nước ngoài; có nội dung và mang yếu tố triết lý với một tầng ý nghĩa.

Đa số các tiết mục, vở múa hiện nay đang được sáng tác theo xu hướng thứ hai, còn xu hướng thứ nhất chỉ có một số ít biên đạo đi theo. Ngoài ra, là những tiết mục nhảy đương đại mà nhiều người cho rằng đó cũng là múa đương đại. Trong từ điển tiếng Anh chỉ có từ *dance* bao hàm cả *múa* và *nhảy*, vì vậy, cần thêm danh từ trước từ *dance* để có thể hiểu người nói muốn đề cập đến múa hay nhảy. Ví dụ: *modern dance*, sẽ là *múa hiện đại* hay *hip hop dance* sẽ là *nhảy hip hop*. Còn tiếng Việt của chúng ta rõ ràng hơn, *múa* khác với *nhảy*. “Múa là loại hình nghệ thuật dùng động tác múa làm phương tiện biểu hiện tư tưởng, tình cảm”⁽³⁾. Trong khi đó, “nhảy là làm những động tác thân thể nhịp nhàng, uyển chuyển, nối tiếp nhau theo nhạc điệu, trong các cuộc vui”⁽⁴⁾ (hiện nay, có một số tiết mục nhảy đã khai thác những đặc trưng của múa đương đại).

Điều này cho thấy, diện mạo múa đương đại

Tiết mục múa đương đại *Sương sớm* (Công ty múa đương đại Arabesque)

ở Việt Nam có sự phân loại. Đó là múa đương đại có sự tiếp thu về đặc trưng tư tưởng của chủ

nghĩa hậu hiện đại hay có thể nói múa đương đại mang yếu tố triết lý với nhiều tầng ý nghĩa và múa đương đại có sự ảnh hưởng bởi sự pha trộn ngôn ngữ, có sự kết hợp với các loại hình nghệ thuật khác, tức là múa đương đại của thời đương đại, có yếu tố triết lý với một tầng ý nghĩa.

Tiết mục múa dân gian đương đại *Độc Duyên* (Nhóm Esmee)

Theo góc nhìn toàn cầu hóa với chủ trương phát triển tính dân tộc trong tác phẩm văn học nghệ thuật, múa đương đại Việt Nam là sự kết tinh giữa múa đương đại mang yếu tố triết lý của phương Tây và yếu tố dân tộc. Vì vậy, bài viết bước đầu đưa ra phong cách sáng tác mới cho múa đương đại Việt Nam hiện nay, đó là sự hòa quyện giữa yếu tố triết lý với nhiều tầng ý nghĩa từ múa đương đại phương Tây và yếu tố bản sắc dân tộc của Việt Nam. Nói cách khác, đó là sự kết hợp giữa múa đương đại tiếp thu từ phương Tây với yếu tố triết lý mang nhiều tầng ý nghĩa và múa đương đại đã được *Việt hóa* với yếu tố dân tộc.

Để biết sau múa đương đại sẽ là thể loại hay dòng múa nào thì chúng ta cần

có thời gian để lý luận soi sáng. Còn múa đương đại của thời đương đại thì sẽ tiếp tục phát triển theo sự phát triển chung của xã hội và phụ thuộc vào kiến

thức của mỗi thành phần sáng tạo nên tiết mục, tác phẩm múa.

(3). Hoàng Phê (Chủ biên, 2010), tr. 832

(4). Hoàng Phê (Chủ biên, 2010), tr. 909

* Tiến sĩ, giảng viên Học viện Múa Việt Nam

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Hoàng Phê (Chủ biên, 2010), *Từ điển tiếng Việt*, NXB. Đà Nẵng, Đà Nẵng.
2. Trường đại học Mỹ thuật Việt Nam, Viện Mỹ thuật (2008), *Kỷ yếu Hội thảo khoa học Nghệ thuật Việt Nam trong bối cảnh toàn cầu hoá*, NXB. Mỹ thuật, Hà Nội.
3. Cheryl Stock (1999), *Making intercultural dance in Vietnam*, (*Múa Việt Nam trong giao lưu văn hóa*), Luận án tiến sĩ, Queensland University and Technology.
4. Jean-Francois Lyotard, (1984), *The postmodern condition: A report on knowledge* (*Điều kiện hậu hiện đại: Bản tường trình về tri thức*), Manchester University Press.
5. Philippe Noisette (2011), *Talk About Contemporary Dance* (*Bàn về múa đương đại*), Flammarion.
6. Đảng Cộng sản Việt Nam, Nghị quyết TƯ 23, *Tiếp tục xây dựng và phát triển văn học, nghệ thuật trong thời kỳ mới*, <http://thuvienphapluat.vn/van-ban/Van-hoa-Xa-hoi/>

Ngày Tòa soạn nhận bài: 22/12/2023; Ngày phản biện đánh giá: 18/1/2024;
Ngày chấp nhận đăng: 14/2/2024; Ngày đăng 19/3/2024